

Buiten & binnen

De samenleving en jouw
plek daarin

Vereniging voor Biologisch-Dynamische
Landbouw & Voeding Jaarverslag 2018

Akkers worden ontgonnen, bebouwd en weer omgeploegd. Voorzitters komen en gaan. Jonge mensen worden opgeleid tot BD-boer, gaan boeren (of niet) en worden misschien wel bestuurslid van de BD-Vereniging. Een gesprek op een kruispunt in de tijd met Piet van IJzendoorn (1948) als vertrekkend voorzitter van de BD-Vereniging en Martha Bruning (1991) als nieuwe afgevaardigde vanuit BD-jong in het bestuur. Waar zette Piet zich voor in, hoe deed hij dat en waarom? Wat is volgens hem de missie van de BD-Vereniging? Wat is de motivatie van Martha om mee te draaien in het bestuur? Wat kunnen ze van elkaar leren? Tekst: Petra

Essink | Foto's Dick Boschloo

‘Waartoe

zijn we op aarde?’

Buiten & binnen

Financieel op orde, nieuw bloed in bestuur en organisatie, spiritueel sterk als altijd. Een uitstekend vooruitzicht. Daar is afgelopen jaar flink aan gewerkt. We kunnen er tegenaan. Waar tegenaan? Het gaat toch prima met mens, milieu en samenleving. Er ligt een kringlooplandbouwplan van onze minister, De industrie wordt duurzaam, biologische producten liggen tegenwoordig in de supermarkten. Waar is de BD-Vereniging nog voor nodig?

We zijn nodig om te horen wat de minister eigenlijk precies bedoelt met 'kringlooplandbouw'. We zijn nodig om van de industrie te horen hoe hun 'duurzaamheid' echt bijdraagt aan een schonere wereld. We zijn nodig om mee te helpen die kringloop-duurzame-schonere wereld te realiseren. We weten dat je daarvoor je vak moet verstaan en vooral ook jezelf moet kennen en ontwikkelen.

Daarom werken we in de BD-Vereniging in twee richtingen: naar buiten en naar binnen. Omdat we willen dat er gezonde voeding is, smakelijk, vitaal en voor een eerlijke prijs. Waarvan we weten hoe, waar en door wie het is gemaakt. Daar gaan we voor, ook in 2019.

Marteniek Bierman, bestuurslid

Ruimte voor de creatieve geest

Piet: 'Toen mij zes jaar geleden gevraagd werd of ik geen voorzitter wilde worden van de BD-Vereniging, moest ik daar wel even over nadenken. Ook omdat ik ruim 25 jaar eerder al zes jaar bestuurslid was geweest, van '86 tot '92 onder voorzitterschap van Wolfgang Albrecht, Willy Schilthuis, Martin Lancaster en Raymon Maris.

Ik antwoordde: 'Jullie kennen me langer dan vandaag. Als ik alles moet regelen en in de lucht moet houden, blokkeert mijn creatieve geest. Het gaat niet werken als jullie iets anders van me verwachten dan hoe ik normaal ben.' Dat werd geaccepteerd en het is wonderlijk goed gegaan, vind ik. Daarvoor ben ik mijn medebestuurders, met hun grote inzet, zeer dankbaar.'

Verbinden

Piet: 'De grootste uitdaging en verantwoordelijkheid van de BD-Vereniging is om de biodynamische landbouw en voeding werkzaam te laten worden in het grote maatschappelijke gebeuren. Dat kun je alleen maar in verbinding doen. Omdat je niets hebt aan 'alleen maar zenden' heb ik allerlei connecties gezocht met maatschappelijk actieve clubs zoals *Natuur en milieu*, *Milieudefensie*, *Platform ABC* (aarde, boer en, consument), *Grondig*

(de grondgebonden melkveehouders), *Transitiecoalitie voedsel*, *Bewust bodemgebruik*, *Eigentijds Grondeigendom* en de *ITIP-coalitie* (over de internationale handelsverdragen). Er is overleg met *Biohuis* en *Bionext* over mogelijke inbreng vanuit het BD-veld.' Piet benadrukt dat voor de verdere ontwikkeling van de gehele bio-sector de voortrekkersrol van een boerburgervereniging als de BD-Vereniging uitermate belangrijk is.

Het mooie aan meedraaien in dit soort

groepen is dat je contact hebt met mensen vanuit andere stromingen in onze samenleving. Je voert gesprekken over wat het betekent om boer te zijn. Als ik dan mijn verhaal vertel, voel ik veel respons. Op mijn beurt begrijp ik de gangbare boeren heel goed, ik ben me zeer bewust in welke financiële wurggreep zij zitten.

Ook de verbinding met stichting Demeter is de afgelopen jaren sterker geworden. Het BD-bestuur neemt deel aan hun bestuursvergaderingen en we dragen samen de begeleiding van boeren, scholingsactiviteiten, de Biobeurs en de Herfstconferentie.'

Versterken van de groene stem

'De groene stem naar de overheid moet sterker worden, want politici hangen hun oren nog steeds naar belangen van de industrie, LTO en Campina. Ik ben heel enthousiast over de *Transitiecoalitie voedsel*, omdat het een brede club is die bestaat uit ondernemers, organisaties en personen uit de wereld van het bedrijfsleven, land- en tuinbouw, natuur en milieu, gezondheid en zorg, kennis, financiële sector en overheid. Het is een beweging, die nog verder zal moeten groeien. Voor een transitie naar een cultuur die dienstbaar is aan de volgende zeven generaties, zullen de huidige leidende financiële belangen plaats moeten maken voor op leven gebaseerde krachten. De BD-beweging heeft hierin een inspirerende verantwoordelijkheid.

Het verenigen van vernieuwers is belangrijk, en dan hoeft je het niet over alles met elkaar

eens te zijn.'

Martha: 'Ik stel mijzelf vaak de vraag: hoe kan ik de verbinding leggen naar mensen die anders denken dan ik. Dat vind ik helemaal niet zo makkelijk. Ik vind bijvoorbeeld dat mensen die veel vliegen, regulier inkopen doen en veel vlees eten kortzichtig en ongeïnformeerd handelen. Hoe blijf je in verbinding met de reguliere wereld, zonder dat je iets uitstraalt van *wij zijn de beste?*'

Piet: 'Door in gesprek te gaan vanuit een oprecht geïnteresseerde houding. Terwijl je weet dat veel reguliere zaken 'niet ok' zijn. Als je met elkaar kunt blijven communiceren over hoe je kunt bewegen naar een iets zinvoller bestaan is er veel gewonnen. Ik zeg nooit dat iedereen het moet doen zoals ik het doe. Natuurlijk stuit je soms op grenzen, dat hoort er bij. In onze cultuur wordt je geleerd om je netjes aan te passen. We worden opgeleid als volgzame consument en arbeidskracht ten behoeve van de economische groei. Tot werktuig van het kapitaal. We leven in een cultuur van uitsluiting; als je ouder wordt of je taak hierin niet kunt vervullen ben je eigenlijk tot overlast. Willen we dat? Zo leven heeft niks te maken met zorg voor elkaar en voor de aarde. De huidige problemen kunnen niet worden opgelost vanuit het denkniveau waaruit ze zijn voortgekomen. Het betreft een systeemfout die alleen maar opgelost kan worden door stromingen buiten het huidige cultuurparadigma, zoals de BD-Vereniging. Hierbij is de antroposofie/BD echt niet de enige richting! Het is belangrijk contact te zoeken met bewegingen die de

systeemfout ook voelen. We hebben elkaar nodig.'

Mediteer je?

Martha: 'Hoe is het jou gelukt om niet helemaal gek te worden van alle ontwikkelingen in de wereld? Ik word er soms hopeloos van.' Piet: 'In principe ben ik een rasoptimist, ik zie altijd wel lichtpuntjes. Dat is, denk ik, mijn kracht. Wat helpt is als je hier en daar zichtbaar iets bij kunt dragen. Eigenlijk kun je de BD-cultuur alleen maar laten zien en ervaren. Het gaat om kleine dingen, verbindende opmerkingen in een vergadering en oog hebben voor wat er aan leven (planten, dieren en mensen) is op je pad. Die kleine dingen dragen je, die moet je koesteren. Als je de wereld heel snel wilt veranderen hou je het niet vol.'

Martha: 'Heb je een bepaald moment op de dag om even bij jezelf te komen? Mediteer je?'

Piet: 'Grappig dat je dat vraagt. Ik had het daar laatst nog over met mijn partner. Zij mediteert veel. Gekscherend zeg ik wel eens: ik ben eigenlijk altijd aan het mediteren. Ik probeer een open geest te hebben voor wat zich aandient. Een open waarneming, soms halfbewust, is voor mij gewoon geworden. Soms zie en ervaar ik meer of anders dan andere mensen. Dat is soms lastig, ook voor mijn bedrijfsopvolgers. Ik moet me soms terughouden, je krijgt snel 'daar heb je hem weer...'

Ik geloof sterk in de cyclus die begint bij een open waarneming. Dat is het begin van een

creatief inspiratieproces, een soort verbinding met, zeg maar met zoiets als de ideeënwereld van Plato. Daarmee wordt intuïtie ontwikkeld die je helpt snel en adequaat te kunnen handelen. Door op je handelen terug te blikken en daarna vooruit te kijken kom je een stapje verder in je persoonlijke ontwikkeling. Zo beleef ik het. In die cyclus zijn alle 'fouten' leermomenten. Natuurlijk neem je in je leven vaak onhandige beslissingen, dat is *all in the game*. Maar daar moet je niet van wakker liggen. Ik probeer erop te vertrouwen dat een fout functioneel is in iets wat ik later weer tegen zal komen. Er zijn geen dingen waarover ik met spijt blijf rondlopen.

Het mooie aan de afgelopen bestuursjaren was dat ieder bestuurslid de ruimte kreeg om te doen waar hij/zij goed in is en aan kon. Dat is heel belangrijk. Onderzoek waar je kracht ligt en wat je leuk vindt om te doen. Voor al het werk geldt dat de basis blij en vrolijk moet zijn. Dat het je energie geeft. Als dat zo is kun je een hele hoop gedoe gemakkelijk aan.'

Huidige landbouwen denken fundamenteel op de schop

Martha: 'Wat vind jij van het kringlooplandbouw-beleid van minister Schouten?'

Piet: 'De minister heeft een mooi visiedocument gemaakt. Een belangrijke opdracht vanuit de BD-landbouw is het geheel van bodem-, plant- en diersysteem leidend te laten worden. De dierhouderij bijvoorbeeld zou in dienst moeten staan aan de bodemontwikkeling. Weerbaarheid ontwikkelen in

bedrijfsgehele in plaats van symptoombestrijding met chemie betekent een fundamenteel psychologische ommekeer in ons huidige landbouwen denken. De gangbare en ook de biologische landbouw hebben daar moeite mee.

Als Carola Schouten haar kringlooplandbouwplan uit wil voeren, betekent het dat 60-80% van de beesten in Nederland niet meer passen. Men reageert met: 'Dat kan economisch niet, dat is niet goed voor onze agro-industrie'. Maar landbouw is helemaal niet bedoeld voor de industrie! Het is bedoeld om een goed voedselsysteem in de benen te brengen. Als Schouten haar plannen door wil zetten zal ze de boeren met teveel vee de goede kant op moeten sturen door warme sanering. Niet zoals nu gebeurt door ze te

"Er is geen enkele ontwikkeling zonder menselijke ontwikkeling"

straffen, waardoor ze zichzelf op een koude manier wegsaneren; nog steeds verdwijnt er elke dag een boer. Mijn grootse zorg is dat er binnenkort helemaal geen boeren meer zijn. Dat de landbouw helemaal in handen komt van de agro-industrie. En de inhoud van alle verpakkingen, die ons door de strot worden geduwd, door hen worden bepaald. Boeren en burgers hebben dezelfde belangen om dit niet te willen.'

Bewustzijnsontwikkeling eerst

'Maar omschakelen van gangbaar naar bio en biodynamisch is geen technische of landbouwkundige stap, het is een sociaal-psychologische ontwikkeling. Vanuit de BD moeten we duidelijk maken dat we een cultuurshift moeten maken. We staan een brede maatschappelijk ontwikkeling voor, waarin wordt gewerkt aan een omkering van de cultuur van nemen (groeien en consumeren) naar een cultuur van geven. De vraag 'waartoe zijn we op aarde?', zou weer een hoofdrol moeten gaan spelen. De belangrijkste BD-leidraad is dat er geen enkele ontwikkeling is zonder menselijke ontwikkeling. Die bewustzijnsontwikkeling faciliteren, dat is de grootste opdracht van de BD-Vereniging. Om die te stimuleren hebben we veel grote conferenties georganiseerd. De winterconferentie bestaat natuurlijk al langer. Samen met stichting Demeter hebben we daarnaast het Herfstcongres ontwikkeld, om nog duidelijker de verbinding te zoeken met de buitenwereld.

En we hebben natuurlijk het prachtige instrument van intercollegiale toetsing en intervisie. Daar moeten we misschien nog wel meer op focussen. Nu doen we het nog alleen met boeren onder elkaar, maar je zou de burgers erbij kunnen betrekken. Dat dwingt je om na te denken over hoe mensen naar je kijken.'

Samen zingen

Petra: 'Martha, wat zijn jouw plannen met de BD-Vereniging?'

Martha: 'Het is voor mij heel leerzaam om mee te draaien in het bestuur. Ik zou in de toekomst iets willen doen met landbouw en kinderen. Ik vind het heel belangrijk dat kinderen in contact komen met natuur en landbouw. Misschien kunnen we daar als BD-Vereniging iets voor ontwikkelen? Wat voor mij -en voor de meeste jonge boeren- van belang is, is dat we de BD-principes handhaven, dat niet verslappen naar bio. Zonder dogmatisch te worden natuurlijk, want bewegingsvrijheid is belangrijk. Kunst hoort voor mij ook bij de BD-principes. Op de winterconferentie hebben we met elkaar gezongen. Dat was mijn inbreng. Ik hoop dat die muziek erin kan blijven. Als je samen zingt breng je iets in trilling wat verder draagt en positief doorwerkt.'

Petra: 'En Piet, wat ga jij doen met de tijd die vrijkomt nu je het bestuur verlaat?'

Piet: 'De ruimte die ik nu krijg geeft minder dwingende verantwoordelijkheden. Dat voelt best bevrijdend, na vanaf m'n zestiende jaar alle eindverantwoordelijkheid te hebben gedragen. Ik kan nu meer prioriteiten gaan stellen, en accepteren dat niet alles meer gedaan moet worden. In ieder geval blijf ik dansen. Iedere week dans ik met mijn partner Margreet, de klassieke ballroom en Latin. Daarnaast doe ik aan vrije dans. Bewegen op de vijf ritmes van Gabriëlla Roth ervaar ik als bevrijdend. Daarin kan van alles aan ideeën en beweging tevoorschijn komen.' 🍷

Martha Bruning

Martha (1991) is geboren en opgegroeid in Amersfoort. Haar vader was vrijeschoolleraar, haar moeder vooral thuis bij de kinderen. Op zesjarige leeftijd koos ze ervoor, als eerste en jongste in het gezin, om geen dieren meer te eten.

Na het voltooiën van de praktische stroom van de vrijeschool, eerst in Zeist en later in Zutphen, reisde ze twee jaar door de wereld (Zuidoost-Azië, Zweden en Australië). Daarna ging ze naar Warmonderhof. Op dit moment werkt Martha nog deeltijd in een natuurvoedingswinkel en bij een bijenwas-kaarsenmakerij. Ze hoopt in de nabije toekomst weer in de (BD)-landbouw te gaan werken. Naast 'tuintieren', houdt ze van creatief bezig zijn, kleding naaien, werken met wol e.d. Martha woont met haar zoontje (5 jaar) en vriend in een woongroep in Soesterberg.

Piet van IJzendoorn

Piet (1948) groeide op in de Betuwe op een breed familiebedrijf met alle takken van landbouw. Als puber maakte hij de opkomst van de technologie en de chemie in de landbouw aan den lijve mee. Na een studie milieukunde werd hij praktijkleraar akkerbouw en veeteelt op Warmonderhof. Samen met anderen ontwikkelde hij vanaf 1982 een stuk land van 50 ha in Flevoland tot een gemengd bedrijf met diverse verbonden bedrijfs-takken. Rond 2000 kreeg de Zonnehoeve een zorgtak, waarvoor Piet een master-opleiding orthopedagogiek afrondde. Vanaf 2012 is Zonnehoeve overgedragen aan een nieuwe groep ondernemers. Het werken met paarden (en mensen) is voor hem 'een fijne uitdaging'. Piet is sinds 2001 Opa: 'In het contact met de kleinkinderen ervaar ik met plezier weer het wonder van het leven.'

Partners: Kraaybeekerhof

Voor het tweede jaar organiseerden we samen met Kraaybeekerhof Academie cursussen over de landbouw cursus. In Driebergen, Noordeloos, Vorden en Sint-Lievens-Esse verdiepten ruim veertig cursisten en zeven docenten zich in deze oorsprong van de BD-landbouw. Dit jaar bestond het cursusmateriaal, naast de praktische ervaring van de docenten, ook uit het themanummer van Dynamisch Perspectief 'Weet je deel van een groter geheel' en uit een samenvatting van de voordrachten die Luc Ambagts maakte. Voor bijeenkomsten en vergaderingen is Kraaybeekerhof een vertrouwde samenwerkingspartner. BD-beroepsontwikkeling, de BD-Master en de redactie van Dynamisch Perspectief hebben er samen met Stichting Demeter hun 'thuishonk'.

Partners op weg naar een andere landbouw zijn:

Academie voor Ervarend Leren	Odin
Antroposofische Vereniging	Oosterwold "Voedsel Lokaal"
De Beersche Hoeve	Other Wise
Bewust Bodemgebruik	Pioniersgroep Zorglandbouw
Bio Academy	Platform Aarde Boer Consument
Biohuis	Rijkswaterstaat
Bionext	Stadslandbouw Amsterdam
Burger Boer Bankier	Stichting Demeter
Down2Earth	Stichting Grondbeheer
Initiatiefgroep Grondeigendom	Stichting Kraaybeekerhof
Iona Stichting	Stichting van Akker naar Bos
Land&Co	ToekomstBoeren
Landgilde	Transitiecoalitie Voedsel
Louis Bolk Instituut	Triodos Bank
LTO-TTIP overleg	Voedsel Anders
Milieudefensie	Wageningen UR
Ministerie LNV	Warmonderhof
Natuur & Milieu	Werkgroep Grondgebonden veehouderij
Netwerk Grondig	Wereld Natuur Fonds

Publicaties: Dynamisch Perspectief

'Alles wat ik hier nu doe is mijn droom'. Die enthousiaste uitroep konden we lezen in het interview met Madeleen van Gruting, onderdeel van het themanummer 'BD-Jong'. Dat was het eerste nummer van Dynamisch Perspectief in de vernieuwde opzet: een themaredactie schrijft de artikelen, de kernredactie redigeert en maakt er een geheel van, bijgestaan door de bladmanager. Kalle Heesen en Renée te Holder beten het spits af. Ze stelden het nummer samen uit portretten van jongeren die in de landbouw werken. Met dank aan alle

tekstschrijvers en vooral aan Petra Essink die veel redactioneel werk verzette. Inmiddels fungeert Loes van Loenen als vaste bladmanager.

Dynamisch Perspectief in 2018

2018-1 **Leven doorgeven** - Landbouw en economie
 2018-2 **BD-Jong** - Jonge boeren in de BD-landbouw
 2018-3 **Weet je deel van een groter geheel** - De Landbouwcursus
 2018-4 **De waarde van grond** - Grondbezit en financieringsvormen

De BD-Vereniging werkte mee aan de Demeter Monitor, de krant over 70 jaar Bronlaak en de uitgave over landbouwbeleid van de Transitiecoalitie Voedsel.

BD-Vereniging in 2018

Activiteiten: BD-Zomerschool

Grote oranje tomaten. Samen met Bernd Vandersmissen die ze heeft meegebracht zitten we te genieten van de zachte fruitige smaak. Bernd is de tuinder van Biobijbernd, in Rummen (B). We worden steeds enthousiaster over zijn favoriet gewas, tot hij vertelt hoe warrig ze groeien.... "Ook onderin blijven ze aan de tros steeds nieuwe bloemen vormen. Dat is knap lastig bij het plukken." De BD-Zomerschool is een gelegenheid voor jonge boeren om de BD-landbouw te verkennen of hun kennis daarrond te verdiepen. "Boeren doe je niet alleen" is het motto. Op 15 en 16 september ontmoetten we elkaar op De Kollebloem in Sint Levens Esse. Dit jaar was het thema "kwaliteit en gezondheid". Gastsprekers, Luc Vandecasteele (Antroposofisch arts) en Renaat Devreese (eerste bio-geitenboer in Vlaanderen) voegden aan dit thema hun eigen invalshoek toe.

Dank aan de "vaste ploeg", zonder wie de BD-Zomerschool haar vooropgesteld doel maar moeizaam zou kunnen waarmaken. Bedankt pionier-boerin Anna van Oostwaard en pionier-boer Antoine De Paepe. Bedankt Luc Ambagts van de BD-Vereniging, voor de ondersteunende aanwezigheid in de voorbereiding en op het weekend. Bedankt Koen Dhoore voor de warme, persoonlijke benadering van het boeren in deze tijd. Bedankt Leen Verwimp en je wisselende schare helpers, om ons jaar na jaar zo uitstekend te verzorgen. Bedankt ook aan alle deelnemers, voor wat jullie hebben gebracht.

Activiteiten in 2018

13-14 jan CSA conferentie, Eemlandhoeve
 17-18 jan Demeterplein op de Biobeurs met diverse werkgroepen
 26 jan BD-Jong winterlezing, Naoberhoeve - Van BD-gedachtengoed naar Demeter-voorwaarden
 26-28 jan BD-Jong weekend, Naoberhoeve - Demeter-normen versus bedrijfsindividualiteit
 7-10 feb Landbouwconferentie, Goetheanum - De preparaten als hart van de BD-landbouw
 23 feb Winterconferentie Leven Doorgeven, Widar (B)
 2 maart Winterconferentie Leven Doorgeven, Warmonderhof
 10 maart Studiedag kiezel en kalk, Helicon
 april Cursus BD-preparaten, De Beersche Hoeve
 9 juni Jaardag BD-Vereniging en Stichting Grondbeheer, Kraaybeekerhof - Leren is ervaren
 16 juni Oriëntatiedag BD-Master, Kraaybeekerhof
 30 juli BD-Jong is jarig
 5-8 sep Onderzoeksconferentie BD-landbouw, Goetheanum
 15-16 sep BD-Zomerschool, De Kollebloem
 sep Start BD-Master opleidingstraject, Kraaybeekerhof
 okt Toekomst Zaaaien op Buitenbant, Stadshoeve, Zonnehoeve, Doornik Natuurakkers en De Beersche Hoeve
 6 okt BD-Jong Excursie Ruimzicht
 17 okt Herfstcongres - Biodynamisch vanuit biografisch perspectief, Heerlijkheid Mariënwaerd
 nov-mrt Landbouwcursus in Noordeloos, Sint Lievens Esse, Driebergen en Vorden
 20 nov Van Droom naar bedrijf, De Hoge Born
 6 dec Ruimte voor starters, Heerlijkheid Hemmen
 8-9 dec CSA conferentie, Het Bos (Antwerpen)
 18 dec BD-Jong Toekomstvuur (met Toekomstboeren)

Wij burgers kunnen [in het aanpassen van markt en staat] meer teweegbrengen dan wijzelf denken. Terwijl ik de laatste hand aan mijn boek legde wees oud-minister Pieter Winsemius in Trouw (9-3-2010) op vijf rollen waarin burgers invloed kunnen uitoefenen op overheid en bedrijfsleven. Behalve in de rol van kiezer kunnen ze dat ook in de rol van consument, aandeelhouder, werknemer (bij wat voor soort bedrijf wil je werken, met welk reputatie?) en buurman (bedrijven hebben belang bij goede relaties met hun burenen).

Hans Achterhuis in "De utopie van de vrije markt", blz 302

Financieel verslag 2018 en begroting 2019 en 2020

Maria van Boxtel, penningmeester
en Bram Gordijn, bureaumedewerker

Een mooie winterconferentie over gemeenschapsvormende economie, actieve uitwisseling in BD beroepsontwikkeling voor een toenemend aantal beroepsleden, nog steeds felle discussie over grondgebonden melkveehouderij. De vereniging is een levendig geheel. We geven meer uit dan er aan vaste inkomsten via contributie jaarlijks binnenkomt. In 2018 hebben we daarom een contributieverhoging doorgevoerd en tevens een variabele contributieregeling, waarbij elk lid zelf kan kiezen voor het normbedrag, het minimumbedrag, of het steunbedrag. We ontvangen regelmatig giften en nalatenschappen. Het periodiek schenken met een overeenkomst voor minimaal 5 jaar is vorig jaar toegenomen. Voor al deze vormen van schenken zijn we de gulle gevers zeer dankbaar.

Financieel beleid

De afgelopen jaren hebben we een stevige steun in de rug gehad van mensen die ons - in de vorm van legaten - grote sommen geld schonken. We zien dat we minder legaten ontvangen. Sinds 2015 werkt het

bestuur daarom aan een begroting waarin deze legaten niet langer in de lopende begroting zijn opgenomen. In 2018 hebben we dat evenwicht bijna bereikt. U als lid merkte dat doordat u via de e-mail nieuwsbrief op de hoogte kan blijven van de activiteiten van de vereniging, terwijl u ook vier nummers van Dynamisch Perspectief kreeg. Bovendien is gewerkt aan verhoging van inkomsten met projecten, contributieverhoging en variabele contributie. Die lijn zetten we door. Grote giften en legaten kunnen we dan inzetten voor nieuwe projecten. Voor de begroting van 2018 is ingezet op die evenwichtssituatie. Er zijn geen nalatenschappen in de lopende begroting meer opgenomen. Wel hanteerden we een begrotingstekort van € 16.250, weer een aanzienlijke reductie van het begrotingstekort van 49.750 uit 2017. We werken verder aan de groei van de inkomsten door een contributieverhoging, een toename van het aantal leden en het succesvol aanvragen van projectsubsidies. We vertrouwen erop dat we zo vanaf 2019 stapsgewijs een begroting in evenwicht bereiken. Omdat we in 2019 tevens met een overgangssituatie te maken hebben, geven we wel eenmalig meer uit aan personeel. Onze vaste admi-

nistrateur Bram Gordijn gaat namelijk eind dit jaar met pensioen, en zijn vervangers Carmencita de Ruiter en Astrid Breg worden al ingewerkt.

Baten

De regelmatige inkomsten van de vereniging bestaan op de eerste plaats uit de jaarlijkse contributies en giften. De contributie is, mede door de contributieverhoging, gestegen naar € 117.300 in 2018. Helaas waren er ook flink wat leden die hun contributie niet hebben voldaan. In 2018 hebben we daar onvoldoende aandacht aan kunnen besteden, in 2019 zullen we daar weer bovenop zitten. De giften zijn stabiel op € 23.300 in 2018. Tevens ontvingen we in 2018 een legaat van € 22.400. Wij zijn iedereen zeer dankbaar die in welke vorm of in welke omvang ook de vereniging ondersteunt. Omwille van de privacy hebben we de namen van de gevers niet vermeld. Het blijft bijzonder om te ervaren dat mensen tijdens of na hun leven een substantiële financiële bijdrage geven. De inkomsten uit contributies zijn de basis van de vereniging. Ook realiseerden we een opbrengst uit projecten, namelijk het project Collegiale Keten waarbij de provin-

cie Gelderland en de EU het pionierswerk in gemeenschapsvormende handel van de vereniging ondersteunen. Dit zijn eenmalige inkomsten.

De inkomsten uit activiteiten betreft de Winterconferentie (€ 5.386), activiteiten van BD-Jong (€ 290) en de BD-Master (€ 617).

De rente-inkomsten zijn in de afgelopen jaren steeds verder gedaald door de lage rentestand.

Totaal baten: € 164.369.

Lasten, de directe kosten

We onderscheiden 4 groepen uitgaven:

- De basiskosten van de vereniging: subtotale € 96.792

De personeelskosten en huisvestingskosten zijn hoger dan begroot. In 2018 hebben we ingezet op het vinden van nieuwe medewerkers voor de administratie en vervolgens samenwerkingspartners voor het uitvoeren van de administratie. De kosten voor ledenwerving zijn niet gemaakt, omdat al in 2016 de website en sociale media van de vereniging een opknapbeurt kregen. We zien mede daardoor dat het ledenaantal nagenoeg gelijk is gebleven.

- Ons blad Dynamisch Perspectief: subtotale € 38.129

Met de jaarlijkse vier nummers van Dynamisch Perspectief volgen we de seizoenen en richten we ons op Dynamisch Perspectief als special. Het eerste nummer van

2018 met het thema 'Landbouw en samenleving: nieuwe economie' gaf inspiratie uit de Winterconferentie. Het tweede nummer 'BD-Jong' had jonge boeren en tuinders als thema-redacteuren en het plezier spatte van de pagina's. Het derde nummer over de Landbouw cursus gaf goed weer hoe mensen in de BD-landbouw nu nog werken met de inzichten uit de landbouw cursus en werd goed gewaardeerd. Het vierde nummer 'De waarde van grond' was feestelijk ter ere van 40 jaar BD-grondbeheer, maar kraakte ook harde noten over de investering in grond.

Hoofdredacteur Ellen Winkel nam in 2018 afscheid, onder onze grote dank. Zij is opgevolgd door bladmanager Loes van Loenen, waarmee de inbreng van thema-redacteuren de nieuwe koers is geworden. Dynamisch Perspectief blijft een belangrijke verbindende schakel binnen de vereniging. Er waren in 2018 geen uitgaven aan overige media. Naast Dynamisch Perspectief kunnen leden ook op de hoogte blijven van de activiteiten via een e-mail-nieuwsbrief: meld u aan via bdvereniging.nl

- BD-Beroepsontwikkeling: subtotale € 21.965

Er zijn zo'n 15 groepen met actieve deelnemers van BD-beroepsontwikkeling. De 30 begeleiders werkten in 2018 actief aan het nieuwe jaarthema gemeenschapsvormende economie en collegiale keten, ook als voorbereiding op de Winterconferentie. Met dit thema zijn we gestart met een nieuwe

groep 'Collegiale Keten' waarin consument, winkelier, boer en ook de handel participeert. In 2019 start een tweede collegiale keten-groep. Blijvend zijn de groepen met boeren, de intervisiegroep voor imkers, twee groepen met zorgboeren en wel vier jongere groepen. Dat is een positieve ontwikkeling, waardoor aan BD-Beroepsontwikkeling iets meer is uitgegeven dan begroot.

- Onderzoek en Ontwikkeling: subtotale € 18.711

Aan onderzoek en ontwikkeling is meer uitgegeven dan begroot, mede door een duurdere Winterconferentie en de start van de BD-Master; bij beiden staan hier ook inkomsten tegenover. We steunden de CSA-Conferentie met ruim 120 bezoekers, we gaven een bijdrage aan de Transitie Coalitie Voedsel, de Demeter Monitor en het project Toekomst Zaaïen, en droegen actief bij aan het Demeter-plein op de Bio-Beurs.

Totaal lasten: € 175.597

Begroting 2019 en 2020 en Toewijzing resultaat 2018

In 2018 hebben we ingezet op het verhogen van de inkomsten. Door de contributieverhoging en een expliciet verzoek om giften, hebben we meer inkomsten. Bovendien hebben we ingezet op het werven van subsidiegeld voor projecten. Daarnaast hebben we in bescheiden mate meer inkomsten van de winterconferentie, BD-jong, de deelnemers aan de BD-Master en boekenverkoop. Eerder hebben we bespaard op het aantal

nummers van Dynamisch Perspectief en we werken nog aan besparingen op de administratie. Deze besparingen zijn nodig om de continuïteit van de vereniging te waarborgen. Doel is een begroting waarbij we de kosten kunnen betalen uit de contributiebijdragen en kleine giften. Dan kunnen we grote giften en legaten inzetten voor bijzondere projecten.

We hadden voor 2018 een negatief resultaat begroot van € 16.250. Het resultaat is in 2018 € 11.228 negatief, al een enorme verschuiving t.o.v. € 84.400 negatief in 2016. In 2018 ontvingen we een nalatenschap van € 22.400, waardoor de vermogenspositie van de vereniging weer verbeterd is, ook gezien de grote giften in 2017. In overeenstemming met het financieel beleid hebben we niet langer geld uit nalatenschappen in de begroting opgenomen. Wel begroten we nog met een tekort; in 2019 in de herziene begroting hoger door de eenmalige extra uitgaven aan arbeidskosten. Door verdere groei van de inkomsten vertrouwen we erop dat de begroting na 2019 in evenwicht is.

Voor 2018 is een contributieverhoging doorgevoerd, waardoor we in de toekomst stijgende inkomsten verwachten. Om de contributie-inkomsten verder te verhogen, blijven

* De begroting 2019 is op de volgende plaatsen herzien: Inkomsten activiteiten (was € 5.000), Rente (was 1.000), Personeelskosten (was € 70.000).

Exploitatie	begroting 2018	resultaat 2018	begroting 2019*	begroting 2020
Baten				
Contributies	120.000	117.265	130.000	130.000
Giften	25.000	23.303	25.000	25.000
Samenwerking partners	1.000	0	3.000	3.000
Opbrengst projecten	5.000	12.107	10.000	5.000
Advertenties, DP's en boekenverkoop	7.500	5.325	7.500	7.500
Inkomsten activiteiten	5.000	6.293	6.500	6.500
Rente	1.000	77	100	100
Baten totaal	164.500	164.369	182.100	177.100
Lasten				
Basis				
Personeelskosten	65.000	71.994	90.000	65.000
Huisvestingskosten	2.750	3.615	3.000	3.000
Kantoorkosten	10.000	7.134	10.000	10.000
Bestuur / beheer / accountant	10.000	14.049	10.000	10.000
Communicatie, werving leden	5.000	0	5.000	5.000
Subtotaal Basis	92.750	96.792	118.000	93.000
Dynamisch Perspectief/media	45.000	38.129	45.000	45.000
BD-beroepsontwikkeling	21.500	21.965	25.000	25.000
Onderzoek en Ontwikkeling:				
Winterconferentie kosten	4.500	6.274	4.500	6.000
BD-Master	0	795	1.000	1.000
BD-jong	1.000	669	1.000	1.000
PR-activiteiten (o.a. BioBeurs)	3.500	3.869	3.500	3.500
Subtotaal	9.000	11.606	10.000	11.500
Steun aan externe projecten	7.500	7.105	7.500	7.500
Onderzoek & Ontwikkeling totaal	16.500	18.711	16.500	19.000
Lasten totaal	180.750	175.597	205.500	182.000
Samenvatting				
Baten totaal	164.500	164.369	182.100	177.100
Lasten totaal	180.750	175.597	205.500	182.000
Resultaat	-16.250	-11.228	-23.400	-4.900

we werken aan ledenwerving en zullen we in 2019 niet-betalende leden weer actief herinneren. Ook vragen we de leden om te helpen met onze administratie te vereenvoudigen door betaling via automatische incasso.

Het totale resultaat geeft een begroot tekort van € 23.300 voor 2019 in de herziene begroting, met name vanwege eenmalige extra uitgaven aan arbeid. In 2020 verwachten we dat verder terug te brengen tot € 4.900. Het resultaat van 2018 wijst het bestuur toe naar rato van de reserve: voor 2018 komt € 10.218 ten laste van het Willy Schilthuisfonds en € 1.010 ten laste van de Algemene Reserve; samen het tekort van € 11.228 voor 2018.

Ledenbijdragen, giften en nalatenschappen blijven nodig voor de vereniging om BD-ontwikkeling te ondersteunen.

Toelichting op de balans

De boekwaarde van de vaste activa is nu nul: onze inventaris is volledig afgeschreven.

Debiteuren: Dit saldo was in 2018 flink opgelopen. We hebben daarom met een voorziening dubieuze debiteuren' de oninbare posten van 2018 in 2019 afgeboekt. In 2018 konden we niet voldoende aandacht besteden aan het debiteurenbeleid,

in 2019 voeren we weer een actief debiteurenbeleid. Onze reserves zijn gestegen tot € 165.600. Met deze buffer kunnen we onvoorziene uitgaven en/of een tegenvallend resultaat incasseren. De hoogte van het bedrag crediteuren € 9.073 is normaal voor een vereniging van onze omvang.

Het totale aantal leden van onze vereniging is in 2018 licht gedaald. Dit betreft vooral een daling bij de basisleden (- 46), daartegenover staat een flinke stijging van het aantal beroepsleden (+ 36). Dit betreft zowel nieuwe beroepsleden, als leden die hun basislidmaatschap hebben omgezet in een beroepslidmaatschap.

In 2019 willen we graag – net als in 2017 – weer een toename van het aantal leden. We roepen u als lid daarom op actief met ons te werven. Kent u mensen die interesse hebben in het werkveld van de biologisch-dynamische landbouw en voeding? Kijk op bdvereniging.nl en biedt uw vrienden een kennismaking met de vereniging aan! ☺

Balans

Activa	01-01-18	31-12-2018
Vaste activa	80	0
Waarborgen	985	985
Vorderingen (debiteuren)	1.396	1.079
Overlopende posten	6.733	6.785
Liquide middelen	156.739	174.361
Totaal	165.973	183.210
Passiva		
W.Schilthuisfonds	140.523	152.705
Algemene reserve	13.892	12.882
Totale reserve	154.415	165.587
Crediteuren	8.060	9.073
Overige kortlopende schulden	3.499	3.499
Totaal	165.973	183.210

Willy Schilthuis Fonds

In 2018 ontvangen nalatenschap	22.400
Resultaat exploitatie 2018	- 11.228
Toename reserve	11.172

Ledenaantal	01-01-18	01-01-19
Leden basis	1451	1404
Leden in buitenland	49	47
Leden jeugdtaarif	20	23
Totaal basisleden	1520	1474
Beroepsleden	374	410
Totaal	1894	1884

Donateurs	20	17
------------------	----	----

Vereniging voor
Biologisch-Dynamische
Landbouw en Voeding

colofon

© 2019 Vereniging voor
Biologisch-Dynamische
Landbouw en Voeding

Costerweg 1 D,
6702 AA Wageningen
T 0850 609044
bureau@bdvereniging.nl
bdvereniging.nl

Dit jaarverslag is samengesteld door Luc Ambagts, Maria van Boxtel en Bram Gordijn, met medewerking van Petra Essink, Martha Bruning, Piet van IJzendoorn en Koen Dhoore.

Coverfoto
Samen koeflatten preparaat maken. Foto Lizelore Vos.

Vormgeving
Gerda Peters, Fingerprint

Fotografie
Dick Boschloo, Els Hillaert, Nanette Mesker

Nog geen lid? Doe mee en blijf op de hoogte! Meld je aan op bdvereniging.nl. Het lidmaatschap staat open voor iedereen met belangstelling voor biologisch-dynamische landbouw. Contributie per jaar vanaf € 40,-.

BD-Vereniging Biologisch-dynamische landbouw produceert vitale voeding met respect voor alles wat leeft. De BD-Vereniging ondersteunt boeren en boerinnen bij de ontwikkeling van hun bedrijf met ontmoetingen, scholing, onderzoek en publicaties. Dat leidt tot meer bodemvruchtbaarheid, een gezondere leefomgeving en een fraaier landschap.

De BD-Vereniging werkt in Nederland en België regelmatig samen met Stichting Demeter, Stichting Grondbeheer BD-landbouw, Landbouwschool Warmonderhof, Studiecentrum Kraaybeekerhof en de Antroposofische Vereniging.

Beroepsleden van de BD-Vereniging werken mee aan de ontwikkeling van de landbouw door de uitoefening van hun beroep als winkelier, voedingskundige, onderzoeker, boer of tuinder. Basisleden maken met hun lidmaatschap het werk van de BD-Vereniging mogelijk. Ook zij kunnen in de BD-Vereniging een actieve rol vervullen door informatie te verspreiden of deel te nemen aan activiteiten. Alle leden ontvangen het ledenblad Dynamisch Perspectief en uitnodigingen voor de activiteiten.

Bestuur Piet van IJzendoorn (voorzitter), Maria van Boxtel (penningmeester), Derk Klein Bramel (secretaris), Karin Stolk (BD-jong), Marteniek Bierman (lid), Maria Inckmann - van Gaalen (lid), Martha Bruning (aspirant lid).

Bureau LLuc Ambagts (organisatie en projecten), Bram Gordijn (secretariaat en boekhouding).

BD-beroepsontwikkeling Leden die met collega's in gesprek willen over de ontwikkeling van hun werk kunnen via het bureau contact opnemen met Luc Ambagts.

BD-Jong Activiteiten voor en door jongeren. Voor info, neem contact op met Martha Bruning via bdjong@bdvereniging.nl

BD-preparaten BD-preparaten en materialen daarvoor zijn te bestellen via www.debeerschehoeve.nl.

Schenkingen en legaten Dankzij de warme steun van veel mensen, in de vorm van giften en legaten, werkt de BD-Vereniging aan de ontwikkeling van de BD-landbouw. De vereniging is een Algemeen nut beogende instelling (ANBI). Schenkingen en legaten zijn vrijgesteld van schenkings- of successierecht. Je giften zijn welkom op NL77TRIO 0212188771 t.n.v. Ver voor BDlandbouw.

Bel of mail met het bureau voor meer informatie over (periodiek) schenken, of opnemen van de vereniging in een testament: 0850 609044, bureau@bdvereniging.nl.

Werken aan de buiten-
én aan de binnenkant

Begeleiding
Cursussen
Publicaties
Projecten

Vereniging voor
Biologisch-Dynamische
Landbouw en Voeding